

Ιστορία Σλαβικών Λαών

Ενότητα 9^η: Ρωσία, Α' μέρος

Αγγελική Δεληκάρη

Λέκτορας Μεσαιωνικής Ιστορίας των Σλαβικών Λαών

Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ρωσία, Α' μέρος

Το κράτος του Κιέβου μετά το θάνατο του
Γιαροσλάβ του Σοφού.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Τριανδρία Ιζιασλάβου, Σβιατοσλάβου και Βσεβολόντ .
2. Οικονομική καταστροφή και συνέπειες.
3. Ο αποφασιστικός ρόλος του Βλαδίμηρου Μονομάχου.

Σκοποί ενότητας

- Εντοπισμός των αιτιών της οικονομικής καταστροφής του ρωσικού κράτους και των συνεπειών της.
- Κατανόηση της πολιτικής του Μονομάχου που οδήγησε σε μια περίοδο αναγέννησης και αίγλης.

Τριανδρία Ιζιασλάβου, Σβιατοσλάβου και Βσεβολόντ

- Μετά το θάνατο του Γιαροσλάβου συμφώνησαν οι τρεις μεγαλύτεροι γιοι του (Ιζιασλάβος, Σβιατοσλάβος και Βσεβολόντ) να σχηματίσουν μια τριανδρία και να κυβερνήσουν από κοινού, ελπίζοντας ότι έτσι θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν καλύτερα όχι μόνο τις απαιτήσεις των παραμελημένων από την κατανομή ανιψιών του Γιαροσλάβ, αλλά και τον κίνδυνο από την στέπα, όπου είχε εγκατασταθεί ένας νέος νομαδικός και επιθετικός λαός, οι Κουμάνοι (οι Πολοβτσοί των ρωσικών πηγών).
- Κατά τα πρώτα 15 έτη λειτούργησε η τριανδρία σχετικά ομαλά. Μετά άρχισαν τα προβλήματα (δυσσαρέσκεια του λαού, συνομωσίες, πολεμικές διαμάχες με τους ανιψιούς κτλ.).
- Το 1068 ύστερα από μια ήττα που υπέστη από τους Κουμάνους άρχισε η αντίδραση των κατοίκων του Κιέβου.

Χάρτης Κιέβου

Εικόνα 1: Χάρτης του κράτους του Κιέβου.

Πηγή:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kievan_Rus_en.jpg

Θεσμός της πρεσβυγενείας

- Στην Συνέλευσή τους αποφάσισαν την εκδίωξη του πρεσβυγενούς Ιζιασλάβου από την έδρα του, το Κίεβο.
- Τον επόμενο όμως χρόνο επέστρεψε ο Ιζιασλάβος, με την βοήθεια πολωνικών στρατευμάτων και τιμώρησε πολλούς.
- Ο θεσμός της πρεσβυγενείας λειτούργησε για τρία ακόμη έτη, έως το 1073, όταν εκδιώχθηκε ο Ιζιασλάβος για δεύτερη φορά από την έδρα του, αυτή τη φορά από τα αδέρφια του (αρχικά κατέφυγε στην Πολωνία, όπου είχε αναζητήσει καταφύγιο και την πρώτη φορά. Αυτή τη φορά όμως οι Πολωνοί δεν τον δέχτηκαν και μάλιστα ο Πολωνός ηγεμόνας αφαίρεσε και το θησαυροφυλάκιο που είχε φέρει μαζί του ο Ιζιασλάβος.
- Τότε στράφηκε προς τον Γερμανό αυτοκράτορα, τον Ερρίκο τον Δ΄ και προς τον πάπα της Ρώμης. Μάλιστα αναγνώρισε τον πάπα ως κεφαλή της Εκκλησίας της Ρωσίας.

Συνομωσία και αίτια

- Η ενέργειά του αυτή προκάλεσε μεγάλη δυσπιστία στο λαό και αποξένωσε τον Ιζιασλάβο από τους κόλπους της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.
- Ο ίδιος μπόρεσε μόνο μετά τον θάνατο του Σβιατοσλάβου (1076) να επιστρέψει στο Κίεβο, ενώ οι Πολωνοί ύστερα από πίεση του Ερρίκου Δ΄ του επέστρεψαν το κλεμμένο θησαυροφυλάκιο).
- Τα αίτια της συνομωσίας αυτής δεν είναι ξεκάθαρα. Στο Χρονικό του Νέστορα γίνεται λόγος για τις βλέψεις του Σβιατοσλάβου να συγκεντρώσει μεγαλύτερη εξουσία. Το 1077 ο Ιζιασλάβος πάλι με πολωνική βοήθεια κατορθώνει να επιστρέψει στο Κίεβο, όπου όμως θα κυβερνήσει μόλις για λίγους μήνες. Θα σκοτωθεί σε μια εκστρατεία εναντίον των ανιψιών του.

Διακυβέρνηση του Βσεβολόντ

- Ως τελευταίος της τριανδρίας ανήλθε στο θρόνο του Κιέβου ο Βσεβολόντ. Η διακυβέρνησή του διήρκεσε 15 έτη (1078-1093) και χαρακτηρίζεται από συνεχείς ενδοδυναστικές διαμάχες και πολέμους, ιδιαίτερα με τους γιους του αδελφού του Σβιατοσλάβου.
- Στον αγώνα αυτόν τα αντίψια του είχαν τη στήριξη των νομάδων της στέπας, οι οποίοι δεν έχαναν την ευκαιρία να λαφυραγωγούν τη ρωσική γη και να οδηγούν χιλιάδες κατοίκους της στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής.

Οικονομική καταστροφή

- Οι απώλειες του πληθυσμού ήταν τρομακτικές. Ακόμη και όσοι τελικά γλίτωσαν τον θάνατο και την αιχμαλωσία ήταν οικονομικά κατεστραμμένοι, διότι οι νομάδες τους έπαιρναν τα ζώα και τα μέσα εργασίας τους και έκαιγαν τα σπίτια τους.
- Οι παραγωγοί ήταν τότε αναγκασμένοι να δανειστούν με υπέρογκους τόκους από τους κεφαλαιούχους ή τους γαιοκτήμονες και, αδυνατώντας να εξοφλήσουν τα δάνεια, εργάζονταν για τους πιστωτές τους με όρους τους οποίους υπαγόρευαν οι τελευταίοι.
- Αλλά και όσοι είχαν καταφύγει ως πρόσφυγες σε άλλες περιοχές της χώρας που είχαν μείνει ανενόχλητες από τους νομάδες, πληρώνονταν λιγότερο από τους ντόπιους εργοδότες, επειδή οι τελευταίοι επωφελούνταν από την υπερπροσφορά φθηνών εργατικών χεριών.

Διακυβέρνησή του Σβιατοπόλκ, γιου του Ιζιασλάβου

- Το τραγικό ήταν ότι και οι ίδιοι οι Ρώσοι ηγεμόνες συμπεριφέρονταν με την ίδια βαρβαρότητα σε περιοχές των συγγενών τους, πυρπολώντας και λεηλατώντας, όπως μας αναφέρει το Χρονικό του Νέστορα.
- Ο Βσεβολόντ είναι ο τελευταίος ηγεμόνας από τη γενιά των τριών γιων του Γιαροσλάβου του Σοφού). Σειρά στη διαδοχή είχαν τώρα οι εγγονοί του Γιαροσλάβου.
- Έτσι σύμφωνα με τον κανόνα διαδοχής, τον θρόνο του Κιέβου καταλαμβάνει ο Σβιατοπόλκ (1093-1113), γιος του Ιζιασλάβου. Η διακυβέρνησή του χαρακτηρίζεται από τις έντονες προσπάθειές του να περιορίσει ενδοδυναστικές έριδες και να αποτρέψει τον εξωτερικό κίνδυνο.

Ένωση των Ρώσων ηγεμόνων κατά του κοινού εχθρού

- Παρά τις αρχικές αποτυχίες κατάφερε με τη βοήθεια του ξαδέρφου του Βλαδίμηρου Μονομάχου να οργανώσει μια συνάντηση έξι Ρώσων ηγεμόνων (το 1097 στο οχυρό Ljubech, βόρεια του Κιέβου) με σκοπό να λάβουν μέτρα προκειμένου να περιορίσουν τις εσωτερικές διαμάχες και να αντιμετωπίσουν από κοινού τους Κουμάνους.
- Συμφώνησαν οι Ρώσοι ηγεμόνες να ενώσουν τις δυνάμεις τους κατά των Κουμάνων, πράγμα που ζητούσε επίμονα η Εκκλησία.
- Η δεύτερη σημαντική απόφαση ήταν να υιοθετήσουν την αρχή ότι κάθε ηγεμόνας μπορούσε να θεωρεί το τμήμα της χώρας, το οποίο διακυβερνούσε ως πατρικό κλήρο (patrimonium). Με την απόφαση αυτή εγκαταλείπεται πλέον η πολιτειακή πρακτική της εναλλαγής των ηγεμόνων στις έδρες, όποτε προέκυπτε ζήτημα διαδοχής.

Νίκες κατά των Κουμάνων

- Ο κάθε ηγεμόνας θα άφηνε στο εξήστην έδρα του μόνο στην περίπτωση που θα καθίστατο λόγω διαδοχής, πρεσβυγενής.
- Ο πατρώος κλήρος θα μπορούσε να κληρονομείται από δω και πέρα στους απογόνους κάθε ηγεμόνα.
- Οι συναντήσεις των Ρώσων ηγεμόνων συνεχίστηκαν, αλλά οι αποφάσεις φαίνεται ότι δεν ήταν αποδεκτές από όλους.
- Ωστόσο το ενιαίο εκστρατευτικό σώμα που σχηματίστηκε με επικεφαλής τον Σβιατοπόλκ και τον Βλαδίμηρο Μονομάχο, έναν έμπειρο στρατηγό, θα καταφέρει μια σειρά από νίκες κατά των Κουμάνων (1103, 1107, 1111) και θα ελευθερώσει και πάλι γι' αυτούς τον δρόμο προς το Βυζάντιο.

Ο αποφασιστικός ρόλος του Μονομάχου

- Ο αποφασιστικός ρόλος στην προετοιμασία και την στρατιωτική εκτέλεση των επιχειρήσεων ανήκε μάλλον στο Μονομάχο, ο οποίος δεν περιορίστηκε στη μέχρι τότε αμυντική στρατηγική επί του ρωσικού εδάφους, αλλά προέλασε σε βάθος στη στέπα και κατόρθωσε να νικήσει εκεί τους απροετοίμαστους Κουμάνους αποκομίζοντας πλούσια λάφυρα.
- Το μεγάλο κύρος του Μονομάχου στο εσωτερικό της χώρας ήταν εκείνο που παρακίνησε τους κατοίκους του Κιέβου, μετά το θάνατο του Σβιατοπόλκ να του ζητήσουν να αναλάβει τη διακυβέρνηση.
- Μέσα στο κλίμα αυτό το 1113 έως το 1125 ανέβηκε στο θρόνο ο Βλαδίμηρος Μονομάχος μετά από παρακίνηση των κατοίκων του Κιέβου, οι οποίοι αντέδρασαν εναντίον των αξιωματούχων του εκλιπόντος ηγεμόνα του Σβιατοπόλκου.

Ο αποφασιστικός ρόλος του Μονομάχου β΄

- Η εσωτερική κατάσταση δεν ήταν καλή. Οι υψηλές τιμές των δημητριακών και του αλατιού και το φαινόμενο της τοκογλυφίας είχαν εξεγείρει τα κατώτερα στρώματα.
- Ο Βλαδίμηρος Μονομάχος επειδή δεν ανήκε στους διαδόχους φρόντισε να προσαρτήσει την δική του πατρώα περιοχή (ρωσ. *Notchina*) στην επικράτεια της νέας έδρας του, στο Κίεβο, συγκεντρώνοντας έτσι τα δύο τρίτα περίπου της έκτασης του κράτους κάτω από την άμεση εξουσία του, πράγμα που αποθάρρυνε τους ανιψιούς του Σβιατοπόλκου να αντιδράσουν.
- Όσοι επιχειρήσαν να το κάνουν καθαιρέθηκαν από τις έδρες τους. Κατά τη διάρκεια της δωδεκάχρονης διακυβέρνησης του Μονομάχου η χώρα έμεινε ανενόχλητη από τις επιδρομές των νομάδων.

Εσωτερικά μέτρα

- Τα εσωτερικά μέτρα που πήρε ο Μονομάχος συνέβαλαν στην αποκατάσταση της ηρεμίας στον κοινωνικό τομέα.
- Αποκατέστησε την δημοτική αρχή της πόλης του Κιέβου, κατήργησε την υποδούλωση, λόγω χρεώνστους τοκογλύφους και απαγόρευσε τα δάνεια με υπερβολικούς τόκους.
- Τα μέτρα αυτά κωδικοποιήθηκαν και στη νομοθεσία όλης της χώρας.

Η Νουθεσία

- Την πρόνοια για τους φτωχούς και τη φιλανθρωπία ως υποχρέωση του ηγεμόνα τονίζει ο Μονομάχος στο έργο που συνέταξε ο ίδιος τη Νουθεσία (ρωσ. Rouchenie).
- Εκεί διατυπώνονται οι βασικές αρχές της πολιτικής θεωρίας του Βυζαντίου (ο φόβος του Θεού, η αγάπη προς τους συνανθρώπους, η ευθύνη γι' αυτούς και η γενναιότητα είναι τα στοιχεία εκείνα που πρέπει να χαρακτηρίζουν έναν χριστιανό ηγεμόνα).
- Ο Μονομάχος διέθετε αξιόλογες οργανωτικές αρετές. Κατόρθωσε να επανεντάξει στο κράτος του τους φιννικούς λαούς Τσούντ (προγόνους των Εσθόνων) και Γιαμ (1122), καθώς και τους Μαύρους Βουλγάρους του Βόλγα (1120).

Περίοδος αναγέννησης

- Το προσωνύμιο του «Μονομάχος» ανάγεται στους δεσμούς συγγένειας του Ρώσου ηγεμόνα με το Βυζάντιο. Συγγένευε από τη πλευρά της μητέρας του, με τον βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Θ' Μονομάχο (1042-1055), πάντρεψε την κόρη του Μαρίνα με τον Λεόντα Διογένη, γιο του αυτοκράτορα Ρωμανού Δ' (1067-1071). Με το όνομα του Μονομάχου συνδέει η δυναστική παράδοση στη Ρωσία το περίφημο στέμμα του Μονομάχου (sharka Monomacha), που ήταν δώρο του Βυζαντίου στον ηγεμόνα αυτόν και με το οποίο θα στέφονται στο εξής όλοι οι ηγεμόνες και οι τσάροι της Ρωσίας.
- Η διακυβέρνηση του κράτους του Κιέβου από το Μονομάχο ταυτίζεται με μια περίοδο αναγέννησης του ρωσικού κράτους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1: Χάρτης του κράτους του Κιέβου.
Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0
Unported.

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kievan_Rus_en.jpg

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αγγελική Δεληκάρη.
«Ιστορία Σλαβικών Λαών. Ρωσία». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS192/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

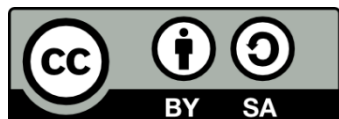
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Αλεξάνδρα Αντωνιάδου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

